

การเมืองภาคพลเมือง

การพัฒนาการเมืองไปสู่ประชาธิปไตย

ประเวศ วะสี
(กรกฎาคม ๒๕๕๑)

บทความสำหรับวารสารสถาบันพระปกเกล้า

๑. การดิ้นรนและความเจ็บปวดของสังคมไทย

ในการหาจุดลงตัวใหม่ทางการเมือง

ตั้งแต่สมัย ร.๕ สังคมไทยมีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อหาจุดลงตัวใหม่ทางการเมืองตลอดมา เมื่อกว่าร้อยปีที่ผ่านมา มีพระราชวงศ์บางองค์ ขุนนาง และปัญญาชนหัวสมัยใหม่บางคนได้พยายามเสนอให้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินให้เป็นประชาธิปไตย ในสมัย ร.๖ เกิดกบฏนายทหาร (กบฏหมอบเหล็ง) ในสมัย ร.๗ เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ มีการต่อสู้ระหว่างฝ่ายคณะราษฎรกับฝ่ายอนุรักษนิยมจนคณะราษฎรหมดอำนาจไปโดยสิ้นเชิงเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ อำนาจไปอยู่กับกองทัพจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖, ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นักศึกษาปัญญาชนไปร่วมกับคอมมิวนิสต์ในป่าเพื่อต่อสู้ยึดอำนาจรัฐ ต่อมา มีระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบในยุคเปรม ซึ่งมีความพยายามรัฐประหารหลายครั้ง มีรัฐประหารกุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ และเกิดเหตุการณ์นองเลือดพฤษภาคม ๒๕๓๕ มีวิกฤตเศรษฐกิจ ๒๕๔๐ ทักษิณขึ้นมามีอำนาจ ๒๕๔๔ และถูกกล่าวหาว่าก่อให้เกิดระบอบทักษิณ ในปี ๒๕๔๙ มีการประท้วงใหญ่และเกิดรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ในปีนั้นคนไทยเกิดความคิดแตกแยกขนานใหญ่เนื่องด้วยทักษิณ แม้เมื่อมีรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญนี้ ความขัดแย้งใหญ่ก็ไม่หายไป เมื่อเขียนบทความนี้ ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก็ยังชุมนุมขับไล่รัฐบาลอยู่รอบๆ ทำเนียบ

การดิ้นรนต่อสู้ทางการเมืองดังกล่าวมีคนไทยต้องสูญเสียชีวิตไปอย่างน่าสลดสังเวช เช่นในการต่อสู้กันในกบฏบวรเดชที่ถูกประหารชีวิตในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. ที่ถูกสังหารในยุคอัศวินของ พล.ต.อ. เผ่า ศิริยานนท์ ความตายของนักศึกษาในการลุกฮือต่อต้านเผด็จการเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ผู้นำชาวนากรรมกร นักศึกษาปัญญาชนหัวก้าวหน้า ที่ถูกลอบสังหารช่วงก่อน ๖ ตุลาคม การสังหารนักศึกษาอย่างโหดเหี้ยมในวันที่ ๖ ตุลาคม การฆ่ากันตายในสงครามความขัดแย้งเรื่องคอมมิวนิสต์ ความตายของวีรชนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ในยุคทักษิณมีคนถูกอุ้มฆ่า มีการตายในสงครามยาเสพติดกว่าสองพันคน มีคนถูกสังหารเพราะความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายพันคนและยังไม่มีทีท่าว่าจะสงบ

การต่อสู้ทางการเมืองด้วยความรุนแรงตามปรกติจะดำรงอยู่เป็นเวลานาน จนผู้คนเกิดจิตสำนึกว่าจะต้องเกิดการเจรจาตกลงในระบบที่ลงตัวใหม่ ให้บ้านเมืองเกิดความสงบที่จะพัฒนาต่อไปได้ ความไม่ลงตัวทางการเมืองที่ดำรงอยู่นานเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดความแตกแยกขนานใหญ่ และเสี่ยงต่อการนองเลือด ควรที่ทุกฝ่ายจะแสวงหาความเข้าใจเพื่อไปสู่จุดลงตัวใหม่ทางการเมือง

๒. ทำไมการเลือกตั้งอย่างเดียว

ไม่สามารถทำให้บ้านเมืองพ้นความติดขัด

เรามีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร และมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหลายครั้งหลายครา แต่ประวัติศาสตร์ก็ซ้ำรอย เกิดวัฏจักรแห่งความเลวร้าย ที่ว่านักการเมืองขาดความสามารถและขาด

ความสุจริต มีความฉ้อฉล คอรัปชั่น มีประชาชนไม่พอใจถึงขนาด แล้วก็เกิดรัฐประหาร รัฐประหารก็แก้ปัญหาไม่ได้ก็กลับมาเลือกตั้งแล้วก็กลับไปรัฐประหารอีก แสดงว่าการเลือกตั้งอย่างเดียวไม่สามารถทำให้บ้านเมืองพ้นความติดขัด ซึ่งจะต้องช่วยกันพิจารณาว่าทำไม

ประเทศไทยนั้นปกครองด้วยอำนาจรัฐรวมศูนย์ หรือเผด็จการโดยรัฐ อำนาจรัฐครอบคลุมไปทุกอย่างของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะใครเป็นผู้กุมอำนาจรัฐสูงสุด แต่ระบบเผด็จการโดยรัฐรวมศูนย์ยังคงเดิม

อำนาจสูงสุดได้เคลื่อนย้ายไปดังนี้ พระมหากษัตริย์ ----> คณะราษฎร ----> กองทัพ ----> นักการเมือง/นายทุน ตามรูปข้างล่างนี้

พระมหากษัตริย์ ----> คณะราษฎร ----> กองทัพ ----> นักการเมือง/นายทุน

อำนาจรัฐรวมศูนย์ = ระบบเผด็จการโดยรัฐ

แห่งคำหรืออำนาจรัฐรวมศูนย์ยังคงเดิมไม่ว่าผู้ถืออำนาจรัฐสูงสุดข้างบนจะเป็นใครก็ตามนั่นคือเป็นระบบเผด็จการโดยรัฐ การเลือกตั้งโดยเฉพาะที่มีการใช้เงินกันเป็นหมื่นล้านขณะนี้ จึงเป็นเหมือนพิธีกรรมที่นำเอาผู้ลงทุนเข้ามาใช้อำนาจสูงสุด ความไร้ประสิทธิภาพและคอรัปชั่นก็เกิดขึ้น

อำนาจรัฐรวมศูนย์ไม่มีสมรรถนะในการแก้ปัญหา เช่น แก้ความยากจนไม่ได้ แก้ความอยุติธรรมในสังคมไม่ได้ แก้การทำลายสิ่งแวดล้อมไม่ได้ แก้ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้ แต่อำนาจรัฐรวมศูนย์เป็นตัวการปัญหาเสียเอง อย่างปัญหาชายแดนภาคใต้สาเหตุที่แท้จริงคือความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐรวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น

อำนาจรัฐรวมศูนย์เป็นแรงจูงใจอย่างแรงที่ดึงดูดนักการเมืองที่ขาดความรู้ความสามารถและขาดความสุจริตให้อยากเข้ามามีอำนาจทางการเมือง เพราะสามารถกินรวบได้หมดโดยไม่ต้องมีความรู้ความสามารถ สามารถใช้อำนาจและทรัพยากรของรัฐหาความนิยมเข้าตัวได้ ความฉ้อฉลทุกชนิดก็เกิดตามมา ที่ชอบอ้างพระราชดำรัสว่าต้องป้องกันคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจนั้น ระบบอำนาจรัฐรวมศูนย์นี้แหละที่เป็นแรงจูงใจอย่างแรงให้คนไม่ดีเข้ามามีอำนาจ ถ้าอำนาจรัฐนี้กระจายไปอย่างทั่วถึง การรวบอำนาจเบ็ดเสร็จไม่ว่าโดยการเลือกตั้งหรือการรัฐประหารก็ทำไม่ได้ และไม่มีแรงจูงใจให้คนไม่ดีอยากเข้ามามีอำนาจ เพราะไม่สามารถรวบอำนาจได้เบ็ดเสร็จ และต้องใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารราชการแผ่นดินมากอันจะถูกตรวจสอบจากคนทั้งประเทศ ไม่ใช่ถูกตรวจสอบปลอมๆ จากพวกเดียวกันเองในสภาผู้แทนราษฎร ฉะนั้นถ้าจะลดแรงจูงใจไม่ให้คนขาดความรู้ความสามารถและความสุจริตเข้ามาสู่อำนาจทางการเมืองก็ต้องมีการกระจายอำนาจอย่างทั่วถึง ประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการกระจายไม่ใช่กระจุกอำนาจ

๓.ประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่น - การสร้างพระเจดีย์จากฐาน

พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ไม่มีพระเจดีย์ใดที่สร้างจากยอดได้สำเร็จเพราะมีแต่จะพังลงๆ เราพยายามพัฒนาทุกอย่างจากยอดไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง หรืออะไรอื่น จึงไม่สำเร็จฐานของสังคมคือชุมชนท้องถิ่น ถ้าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเรียนรู้ และประชาธิปไตย ก็จะเป็นฐานให้สังคมทั้งหมดเติบโตและมั่นคง ชุมชนท้องถิ่นสามารถปกครองตัวเองได้และแก้ปัญหาต่างๆ ได้เกือบทุกอย่าง ต่างจากอำนาจรัฐรวมศูนย์ คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องของชุมชนได้ เป็นประชาธิปไตยโดยตรงโดยไม่ต้องผ่านตัวแทน จึงไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียง **สภาผู้นำชุมชน** จึงเป็นสภาที่มีความบริสุทธิ์ที่สุดเป็นกลไกแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาทุกชนิดในชุมชน รวมทั้งอำนวยความสะดวกชุมชนด้วย **องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.)** ซึ่งประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มาจากการเลือกตั้ง **อปท.** กำลังทำเรื่องอะไรดีๆ มากขึ้นเป็นลำดับ เพราะอยู่ใกล้ชิดประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ง่าย ยิ่ง **อปท.** ทำงานร่วมกับชุมชนยิ่งได้ผลดีมาก ขึ้น หากมีสภาผู้นำในระดับต่างๆ ซึ่งมีฐานมาจากสภาผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติที่ไม่ใช่ผู้นำจากการเลือกตั้ง กล่าวคือสภาผู้นำชุมชนระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด แล้ว **อปท.** รับข้อเสนอแนะทางนโยบายจากสภาผู้นำชุมชนที่ดีและปฏิบัติได้มาปฏิบัติ จะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างประชาธิปไตยโดยตรงกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนในระดับท้องถิ่น ประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นจะทำให้ทุกอย่างดีขึ้นหมด ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา และประชาธิปไตยระดับชาติ

ต้องกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่นโดยสมบูรณ์ เมื่ออำนาจกระจายไปหมดแล้วก็ทำปฏิวัติรัฐประหารไม่ได้ การเมืองในส่วนกลางก็จะทำร้ายประเทศไม่ได้มาก แต่จะดึงดูดให้คนดีๆ เข้ามาสู่การเมืองมากขึ้น

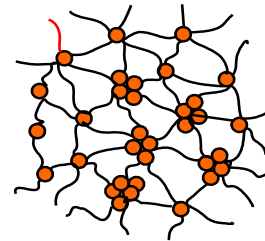
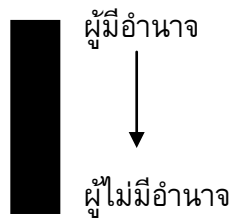
๔. ปฏิรูปสังคมทางดิ่งไปสู่สังคมทางราบ - “สังคมเข้มแข็ง”

โครงสร้างกำหนดคุณสมบัติ สังคมที่มีความสัมพันธ์ทางดิ่งก็มีคุณสมบัติอย่างหนึ่ง สังคมที่มีความสัมพันธ์ทางราบก็มีคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่ง

สังคมใดที่เป็นสังคมทางดิ่ง เศรษฐกิจไม่ดี การเมืองจะไม่ดีและศีลธรรมจะไม่ดี และจะไม่มีวันดีโดยวิธีอื่นๆ ที่ปราศจากการปฏิรูปไปสู่การเป็นสังคมทางราบ

สังคมทางดิ่งเป็นสังคมที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนข้างบนกับคนข้างล่าง ขาดความเสมอภาคและภราดรภาพ สังคมทางดิ่งจะมีการเรียนรู้น้อย ขาดความเป็นธรรม ผู้คนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีการวิ่งเต้นเส้นสายทำร้ายกันสูง เป็น “สังคมอ่อนแอ” แก้ปัญหาต่างๆ ไม่ได้ การเมืองฉ้อฉล มีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมต่างๆ สังคมไทยเป็นเช่นนี้

สังคมทางราบ หมายถึง สังคมที่มีความเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในรูปแบบต่างๆ และในเรื่องต่างๆ เติมสังคมตามรูปข้างล่าง สังคมที่มีความสัมพันธ์ทางราบเป็น “สังคมเข้มแข็ง”

(ก) สังคมทางตั้ง (สังคมอ่อนแอ)

(ข) สังคมทางราบ (สังคมเข้มแข็ง)

ขาดความเสมอภาคและภราดรภาพ
ต่างๆ

มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในรูปแบบและเรื่อง

หรือที่มีชื่อเรียกว่า “**ประชาสังคม**” (Civil Society) เป็นสังคมกัมมันตะ (Active Society) ที่ประชาชนมีความสำนึกในศักดิ์ศรีความเป็นคน ในอิสรภาพ และศักยภาพของตนเอง รวมตัวกันทำอะไรดีๆ ที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม

สังคมที่ประชาชนมีความสำนึกในความเป็นพลเมือง (Citizen) สูง ลุกขึ้นมาร่วมกันทำเพื่อส่วนรวม เป็นสังคมที่มีสมรรถนะสูง ความเป็นธรรม จึงเป็นสังคมที่เจริญทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และศีลธรรม เป็นสังคมที่มี**อริยประชาธิปไตย** หรือประชาธิปไตยที่แท้จริง ลำพังการเลือกตั้งเท่านั้น ยังไม่ได้บอกความเป็นประชาธิปไตย เพราะในระบอบเผด็จการก็มีการเลือกตั้งได้ และการเลือกตั้งที่เข้าไปใช้อำนาจรัฐรวมศูนย์ก็เป็นระบอบเผด็จการ หาใช่ประชาธิปไตยไม่ ประชาธิปไตยที่แท้คือการเป็นประชาสังคมหรือสังคมเข้มแข็ง

ควรมีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของความเป็นประชาสังคมกันอย่างทั่วถึง จนผู้คนเกิดจิตสำนึกใหม่ สลัดความเป็นทาสไปสู่ความเป็นไท มีสำนึกในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน อิสรภาพ และศักยภาพของตนเอง แล้วรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กรและในทุกเรื่อง อันจะทำให้ประเทศหลุดออกจากโครงสร้างอำนาจอันล้าหลังที่เป็นประจักษ์ “เชิง” ที่กักขังคนไทยไว้ประจักษ์ไ้ที่จิกกัดกันเองในขณะที่รวันไปสู่ความพินาศด้วยกันทั้งหมด

เสรีชนและองค์กรที่เป็นอิสระทั้งหลาย เช่น สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย ภาคธุรกิจ องค์กรทางศาสนา ชุมชนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพต่างๆ ควรเคลื่อนไหวส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำของภาคพลเมืองให้เกิดขึ้นเต็มสังคม นี่จะเป็นการปฏิวัติที่ปราศจากความรุนแรง (Silent revolution) เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตย

๕. การเมืองภาคพลเมือง - ประชาธิปไตยทางตรง

ในสมัยโบราณที่การสื่อสารและการคมนาคมยังไม่ดี ประชาชนต้องเลือกผู้แทนไปประชุมที่นครหลวง เป็นประชาธิปไตยโดยตัวแทนหรือประชาธิปไตยโดยอ้อม สมัยนี้ที่การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนสามารถรู้สิ่งเดียวกันพร้อมกันทั้งประเทศ สามารถมีบทบาทต่อการตัดสินใจทางนโยบายสาธารณะได้โดยตรง ประชาธิปไตยโดยตัวแทนแต่เพียงอย่างเดียวกลายเป็นเรื่องล้าสมัย (Obsolete) โดยสิ้นเชิง การเมืองภาคพลเมืองหรือประชาธิปไตยโดยตรงเป็นความจำเป็น มีคุณค่า ทำให้ความเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์และมีคุณค่ามากขึ้น

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๘๗ เป็นมาตราที่บัญญัติเรื่องการเมืองภาคพลเมืองไว้โดยพิสดาร โดยสรุปรัฐต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางนโยบาย ในการพัฒนา และในการตรวจสอบอำนาจรัฐทุกระดับ รัฐธรรมนูญมาตรานี้ยังบัญญัติให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งทางการเมือง และให้มีกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ในการเมืองภาคพลเมืองประชาชนมีสิทธิในการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อเสนอแนะ สนับสนุน เรียกร้อง คัดค้าน หรือประท้วง การตัดสินใจทางนโยบายหรือโครงการพัฒนา รวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

การประชุม การชุมนุม การเดินขบวน ด้วยสันติวิธี เป็นปรกติวิสัยและความชอบธรรมของการเมืองภาคพลเมือง และเป็นการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนอย่างได้ผลดียิ่ง ผู้มีอำนาจรัฐไม่พึงใช้ความรุนแรงเพื่อยุติการเมืองภาคพลเมืองว่าเป็นแก๊งขบวนการหรือการเมืองนอกระบบเมื่อมีการใช้อำนาจรัฐอย่างไม่ถูกต้อง อย่างร้ายแรง ประชาชนอาจทำการดื้อแพ่ง (Civil disobedience) หรืออริยะขัดขืน คือการไม่ทำตามกฎหมายที่เห็นว่าไม่ถูกต้องและยินดียอมรับโทษตามกฎหมาย มหาตมะคานธีเป็นผู้นำการเมืองของพลเมืองและอริยะขัดขืนต่ออำนาจการปกครองที่ไม่ถูกต้องของอังกฤษ การเมืองภาคพลเมืองและการต่อต้านด้วยสันติวิธีและอหิงสกรรมที่นำโดยมหาตมะคานธีก็ได้ โดยสาธุคุณมาร์ติน ลูเธอร์คิงก็ตี โดยเนลสัน แมนเดลากี้ตี เป็นการต่อสู้ที่ทรงพลังที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในจิตใจของกลุ่มผู้มีอำนาจ ซึ่งโดยวิธีอื่นๆ ไม่สามารถทำให้คลายจากอำนาจได้

อำนาจรัฐและอำนาจเงินอันมหาศาลได้ข่มขู่สังคมไทยไว้ในอุ้งมืออย่างยากที่จะคลายออกได้เอง จนสังคมวิกฤตทุกๆ ทาง การเมืองภาคพลเมืองจึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายควรสนับสนุนให้มีพลังพอที่จะทำให้อำนาจที่ครอบงำสังคมไทยคลายตัว เปิดให้เกิดประชาธิปไตยด้วยสันติวิธีและเป็นการป้องกันความรุนแรง นองเลือด ที่อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าวิถีแห่งการต่อสู้ด้วยสันติวิธีถูกปิด

ในต่างประเทศที่มีประชาธิปไตยในจิตใจ ไม่เฉพาะในรูปแบบ จะทำอะไรเขาจะถามประชาชนเสมอ ไม่ใช่ทำอะไรก็ได้เพราะ “ฉันได้รับเลือกตั้งมา” นานมาแล้วเราเดินข้ามสะพานแห่งหนึ่งในกรุงลอนดอน เห็นเขาติดประกาศว่าประชาชนเห็นอย่างไรถ้าจะซ่อมแซมสะพานนี้ เมื่อสองปีมาแล้วผมเดินอยู่ในสวนพฤกษชาติที่นครซิดนีย์มีคนมาถามว่าเห็นอย่างไรเกี่ยวกับค้างคาวแม่ไก่ที่มีอยู่มากในสวนนี้เทศบาลคิดจะย้ายขึ้นไปไว้ที่อื่นแต่ก็ต้องถามว่าประชาชนคิดอย่างไร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้หลายรูปแบบ

นักการเมืองมีจุดอ่อนที่ถูกง้างด้วยเงินได้ง่าย จึงอาจตัดสินใจทางนโยบายไปในทิศทางตรงข้ามประโยชน์สาธารณะได้บ่อย ๆ อย่างเรื่องบุหรี่ยี่ ถ้าการเมืองภาคพลเมืองไม่เข้มแข็งบริษัทผู้ค้าบุหรี่ยี่จะ

ชนะ อย่างเรื่องเอาระบบเศรษฐกิจของประเทศไปผูกไว้กับน้ำมันทั้งเนื้อทั้งตัว เมื่อน้ำมันมีน้อยลงและแพงขึ้นเราก็จึงทั้งประเทศ ถ้าถามว่าใครกำหนดนโยบายขนส่งโดยสารรถสิบล้อที่วิ่งกระหึ่มทั้งประเทศ และเผา้ำมันวันละหลายล้านลิตร ผู้กำหนดนโยบายเช่นนี้ก็คือนายกสร้างถนน คณายกขายรถยนต์ คณายกขายน้ำมัน ทิศทางนโยบายนี้ทำให้ชาวนาชาวไร่ทั้งประเทศจนลง แต่คนสร้างถนน คนขายรถยนต์ และคนขายน้ำมัน รวยขึ้น นี่เป็นตัวอย่างว่าการกำหนดนโยบายสาธารณะจะปล่อยให้ เป็นเรื่องของนักการเมืองเท่านั้นไม่ได้ เพราะบิดเบื้อยได้ง่าย การเมืองภาคพลเมืองต้องมีความเข้มแข็ง จึงคุ้มครองประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนได้

นโยบายสาธารณะส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ซับซ้อนยากที่สาธารณะจะเข้าใจวิชาการ จึงจำเป็น สำหรับการเมืองภาคพลเมือง มหาวิทยาลัยทั้งหมดควรจะวิจัยนโยบายสาธารณะเพื่อให้สาธารณะเข้าใจ ประเด็นทางนโยบายจะได้ขับเคลื่อนนโยบายได้ถูกต้อง นักวิชาการและงานวิชาการจึงเป็นส่วนสำคัญของ ความเข้มแข็งของการเมืองภาคพลเมืองในยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” เพื่อ เคลื่อนสิ่งยาก อันประกอบด้วย (๑) ความรู้ (๒) การเคลื่อนไหวสังคม (๓) อำนาจรัฐนั้น องค์ประกอบที่ (๑) และ (๒) เชื่อมโยงกันคือการเมืองภาคพลเมือง การเมืองภาคพลเมืองไม่ได้มีแต่การคัดค้านหรือ ประท้วงเท่านั้น แต่ที่ทำงานร่วมกับรัฐเพื่อขับเคลื่อนเรื่องดีๆ ก็มี

การสื่อสาร คือเครื่องมือของการเมืองภาคพลเมือง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความดำริที่ ถูกต้อง ฉะนั้นการสื่อสารอิสระทุกประเภทจึงเชื่อมโยงกับการเมืองภาคพลเมือง แต่บางเรื่องสังคมมี ความพึงใจลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนไม่ได้ยินการสื่อสารธรรมดาๆ ขนาดพระเจ้าอยู่หัวยังเคยรับสั่งว่า พระองค์พูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมา ๒๗ ปี แต่ไม่มีใครได้ยิน ฉะนั้นการชุมนุมใหญ่ การเดินขบวน ใหญ่ จึงเป็นการสร้างเหตุการณ์เพื่อเป็นการสื่อสารอย่างแรงไปสู่สังคม ในกรุงวอชิงตันบางครั้งมีคน เดินขบวนเป็นล้านคนเพื่อสื่อสารความเห็นของตน ในเยอรมนีหลายปีมาแล้วมีการทำร้ายผู้ใช้แรงงาน ต่างชาติที่ขึ้น คนเยอรมันเป็นแสนคนเดินขบวนที่กรุงเบอร์ลินเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับการนั้น นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นก็มาร่วมเดินขบวนด้วย เหตุการณ์การดังกล่าวก็นับลงไป ในประเทศ ออสเตรเลียเคยมีวุฒิสมาชิกสตรีมาร่วมเดินขบวนกับมหาชนที่เคลื่อนไหวเรื่องสิ่งแวดล้อม ในการ เคลื่อนไหวของการเมืองภาคพลเมืองไม่มีข้อห้ามใดๆ ว่านักวิชาการก็ดี ข้าราชการทหารพลเรือนก็ดี นักการเมืองก็ดี จะเข้าร่วมไม่ได้ เพราะต่างเป็นพลเมืองที่มีอิสระและมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองเพื่อ ประโยชน์สาธารณะ

การเมืองภาคพลเมืองไม่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าไปแย่งอำนาจหรือแทนที่อำนาจของ นักการเมือง การเมืองภาคพลเมืองไม่ใช่พรรคการเมืองที่หวังชนะเลือกตั้งและเข้าไปมีอำนาจทาง การเมือง แต่เป็นกระบวนการสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะที่พลเมืองรวมตัวกันอย่างมีอิสระมี ศักดิ์ศรีไม่ได้รับจ้างผู้ใด เพื่อมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางนโยบาย ในการพัฒนา และในการ ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็งจะช่วยปกป้องสถาบัน ประชาธิปไตยต่างๆ จากการถูกแทรกแซงด้วยอำนาจ เช่น เสรีภาพของสื่อมวลชน ระบบตุลาการ องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ

ภาคพลเมือง (Citizen Sector) ที่บางทีก็เรียกว่าภาคที่สาม (Third Sector) ในอเมริกาเหนือและยุโรปตะวันตก กำลังเติบโตด้วยอัตราสูงกว่าภาคอื่น เพราะในสังคมที่มีปัญหาซับซ้อนลำพังการใช้อำนาจได้ผลน้อยลง ๆ เพราะอำนาจทำเรื่องยาก ๆ ไม่ได้ ต้องเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง ในประเทศเหล่านั้นภาครัฐและภาคธุรกิจเข้ามาส่งเสริมความเติบโตของภาคพลเมือง

สังคมไทยเป็นสังคมที่ใช้อำนาจมาแต่โบราณ แต่บัดนี้เผชิญกับความเป็นจริงของสถานการณ์ปัจจุบันที่สลับซับซ้อน การใช้อำนาจในการแก้ไขปัญหา นอกจากไม่ได้ผลแล้วยังก่อให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นและเป็นผลร้ายกับผู้ใช้อำนาจเอง ถึงเวลาต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง ภาคพลเมืองและการเมืองภาคพลเมืองคือรูปธรรมของการเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญา

การเมืองของนักการเมืองภาคพลเมืองสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสร้างสรรค์ เพราะการเมืองภาคพลเมืองไม่มีวัตถุประสงค์ในการแย่งอำนาจของนักการเมือง แต่ต้องการให้การเมืองของนักการเมืองมีคุณภาพดีขึ้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติร่วมกัน

๖. ยุทธศาสตร์การพัฒนากองเมือง

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติให้มีสภาพพัฒนาการเมืองและให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนากองเมือง

ยุทธศาสตร์การพัฒนากองเมืองคือการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฐิว่าการเมืองที่ถูกต้องคืออะไร สังคมไทยติดอยู่ในมายาคติว่าประชาธิปไตยคือการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเท่านั้น แล้วเราก็เข้าไปสู่รัฐสภา เลือกตั้ง -----> รัฐประหาร -----> เลือกตั้ง -----> รัฐประหาร... อย่างซ้ำซาก แต่ไม่เข้าใจว่าแม้มีการเลือกตั้งแต่ก็เป็นระบอบเผด็จการด้วยอำนาจรัฐรวมศูนย์ จะพัฒนาประชาธิปไตยต้องกระจายอำนาจไปอย่างทั่วถึง ทั้งไปสู่ชุมชนท้องถิ่นและไปสู่สังคมในรูปแบบประชาธิปไตยและการเมืองภาคพลเมือง

ในยุทธศาสตร์การสื่อสารนี้ต้องมีการผลิตสื่อและการสื่อสารดี ๆ ทุกรูปแบบ ทั้งทางสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ศิลปะ และโดยการจัดประชุมในระดับต่างๆ

สภาพพัฒนาการเมืองควรทำงานร่วมกับภาคีและเครือข่ายต่างๆ อย่างกว้างขวาง ควรทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัย องค์กรสื่อ องค์กรอิสระต่างๆ ประชาคม ภาคธุรกิจ ศิลปิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันนี้มีประชาคมจังหวัดในทุกจังหวัดที่เคลื่อนไหวเรื่องต่าง ๆ กัน รวมทั้งกลุ่มที่จัดสมัชชาสุขภาพจังหวัด

ขอให้คนไทยทั้งหมดร่วมกัน โดยไม่แบ่งฝักเป็นฝ่าย เคลื่อนไหวให้เกิดจิตสำนึกประชาธิปไตย อันเกิดจากการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน หลุดจากจิตใจที่สยบยอมเป็นทาสต่ออำนาจและยอมจำนน ไปเป็นพลเมืองที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพที่จะรวมตัวกันทำอะไรดี ๆ เพื่อส่วนรวม

ทุกฝ่ายลำบากและเจ็บปวดมานานพอแล้วจากโครงสร้างอำนาจที่เปรียบประดุจแข่งที่กักขังพวกเราไว้เหมือนไก่ที่จิกตีกันเองในขณะที่รอความพินาศด้วยกันทั้งหมด แข่งหรือโครงสร้างอำนาจนั้นหนาแน่นเกินกว่าที่ไก่แต่ละตัวจะบินออกไปได้ นอกจากต้องพร้อมใจกันบินออกจากแข่ง ยุทธศาสตร์ที่เสนอมาน่าจะเรียกว่ายุทธศาสตร์ไก่บินออกจากแข่ง โครงสร้างอำนาจจะหมดอำนาจลงเมื่อประชาชนมองเห็นโครงสร้างอำนาจและเกิดจิตสำนึกใหม่

คนไทยเป็นคนดี ไม่สมควรจะต้องได้รับความยากลำบากดังที่ผ่านมา เราควรจะพ้นจากความยากจนได้ทั้งหมดทั้งสิ้น มีสังคมที่เป็นธรรม มีความเสมอภาคและภราดรภาพ รวมตัวสร้างสรรค์สังคม น่ายุติที่ประกอบด้วยความดี ความงาม ลูกหลานอยู่ร่วมกันด้วยความสุข อำนาจอันไม่เป็นธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาช้านานเปรียบประดุจเชื้อไวรัสที่ทำให้สังคมป่วยเรื้อรัง

บัดนี้ ถึงเวลาที่คนไทยจะเกิดจิตสำนึกใหม่ สลัดตัวออกจากการเป็นสังคมที่ป่วยเรื้อรังและอ่อนแอ เป็นสังคมใหม่ที่เข้มแข็ง สังคมเข้มแข็งเท่านั้นที่จะทำให้เราปลอดจากโรคขาดความเป็นธรรม เราแต่ละคนจึงมองตนเองอย่างลึก ๆ ว่าเรามีเกียรติ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน และมีศักยภาพในการทำอะไรมาก ๆ รักและเคารพเพื่อนมนุษย์ แล้วรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นเครือข่าย ทำเรื่องดี ๆ ที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างหลากหลาย และเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

เราสามารถสร้างสังคมไทยที่พ้นทุกข์ร่วมกันได้
